29/07/2022

Εις μνημόσυνον Αθανασίου Παπαγεωργίου

Αυτοκέφαλες Εκκλησίες / Εκκλησία της Κύπρου

«Μακάριοι οἱ νεκροί οἱ ἐν Κυρίῳ ἀποθνήσκοντες ἀπ᾽ ἄρτι…ἵνα ἀναπαύσωνται ἐκ τῶν κόπων αὐτῶν· τά γάρ ἔργα αὐτῶν ἀκολουθεῖ μετ᾽ αὐτῶν» (Ἀποκ. ιδ’ 13)»

Του Επισκόπου Νεαπόλεως Πορφυρίου

Με πόνο ψυχής αποχαιρετήσαμε για το μεγάλο ταξίδι της αιωνίου ζωής το πρωϊνό της Πέμπτης 28 Ιουλίου στον κοιμητηριακό Ναό των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης Λευκωσίας, τον αγαπητό φίλο και κορυφαίο επιστήμονα-βυζαντινολόγο Αθανάσιο Παπαγεωργίου. Το σύντομο αυτό κείμενο γράφεται ως μικρό αντίδωρο της φιλίας μας, αλλά και ευγνωμοσύνης για την μεγάλη του προσφορά στην Εκκλησία της Κύπρου, την πατρίδα μας και τις βυζαντινές σπουδές.

Γεννήθηκε το 1931 στο κατεχόμενο σήμερα από τους Τούρκους Παλαίκυθρο στην υπερπολύτεκνη οικογένεια του πατρός Γεωργίου Αθανασίου και της Πρεσβυτέρας Χρυσταλλούς Παπαναστασίου. Ο πατέρας του βασανίστηκε φρικτά από τους Τούρκους εισβολείς και πέθανε λίγο μετά στην προσφυγιά. Ήταν το πρώτο από τα έξι παιδιά της οικογένειας. Με την οικονομική στήριξη της Ιεράς Αρχιεπισκοπής, φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και στη συνέχεια, με υποτροφία, σπούδασε Θεολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αποφοίτησε από αυτό το 1954 με πτυχίο

άριστα. Από τότε μέχρι το 1960 που μετέβη στο Παρίσι για μεταπτυχιακές σπουδές στη βυζαντινή ιστορία και τέχνη, εργάστηκε σε διάφορες θέσεις στην Ιερά Αρχιεπισκοπή Κύπρου ως ιεροκήρυκας, συντάκτης εβδομαδιαίου κηρύγματος, καθώς και των εφημερίδων «Εκκλησιαστικό Βήμα» και «Εκκλησιαστική Ζωή».

Κατά τη διάρκεια του απελευθερωτικού αγώνα, ανέπτυξε σημαντική εθνική δράση. Ήταν στενός συνεργάτης του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου και λειτούργησε ως σύνδεσμος του με τον Αρχηγό Διγενή. Φρόντιζε για την απόκρυψη και μετακίνηση καταζητουμένων, την συγκέντρωση πληροφοριών και τη μεταφορά οπλισμού.

Το 1959 νυμφεύθηκε τη Λούλλα Κοκκίνου. Απέκτησαν δύο παιδιά, τον Μιχάλη και την Τούλλα, καταξιωμένους σήμερα επιστήμονες.

Μετά την επάνοδο του στην Κύπρο από το Παρίσι, διορίστηκε το 1962, Έφορος Βυζαντινών Μνημείων στο Τμήμα Αρχαιοτήτων. Από την έπαλξη αυτή, αγωνίστηκε για τη συντήρηση και αποκατάσταση δεκάδων Εκκλησιών, τη συντήρηση και καθαρισμό τοιχογραφιών, ψηφιδωτών και εικόνων. Με πρωτοβουλία του, συστάθηκαν μόνιμα συνεργεία στο Τμήμα Αρχαιοτήτων για τον σκοπό αυτό. Το ανασκαφικό του έργο στα παλαιοχριστιανικά βυζαντινά μνημεία ήταν πολύ αξιόλογο: Ανασκαφές στις Βασιλικές της Αγίας Τριάδος Γιαλούσας, στο Μαραθόβουνο, της Λιμενιώτισσας και της Χρυσοπολίτισσας στην Πάφο, στις Μονές του Αγίου Σπυρίδωνα στην Τρεμετουσιά και στον Άγιο Ηρακλείδιο στο Πολιτικό.

Μετά την τουρκική εισβολή του 1974 στην Κύπρο και τη συστηματική λεηλασία και καταστροφή της πολιτιστικής μας κληρονομιάς στο βόρειο τμήμα του νησιού, εκ της θέσεως του, πρωτοστάτησε στον αγώνα του εντοπισμού και επαναπατρισμού της κλεμμένης πολιτιστικής μας κληρονομιάς. Κατάρτισε κατάλογο των σημαντικοτέρων κλεμμένων κειμηλίων μας που παραδόθηκε το 1975 στα Ηνωμένα Έθνη με στόχο τον εντοπισμό και τη διαφύλαξη τους. Καίριας σημασίας ήταν η συμμετοχή του στην υπόθεση του Τούρκου αρχαιοκαπήλου A. Dikmen στο Μόναχο το 1997. Μετά την κατάσχεση εκατοντάδων κυπριακών αρχαιοτήτων και βυζαντινών κειμηλίων από τα υποστατικά του Dikmen, πραγματοποίησε την ταυτοποίησή τους και απέδειξε την Κυπριακή προέλευσή τους ώστε να πεισθούν οι δικαστικές αρχές του Μονάχου και διατάξουν τον επαναπατρισμό τους στην Κύπρο.

Το συγγραφικό του έργο ογκοδέστατο και εξαιρετικά σημαντικό αφού συνέγραψε πολυάριθμες μονογραφίες, άρθρα σε επιστημονικά περιοδικά, πρακτικά συνεδριών και συλλογικούς τόμους. Μετά τη συνταξιοδότησή του ως Διευθυντής του Τμήματος Αρχαιοτήτων (1991), κατόπιν ανάθεσης της Ιεράς Συνόδου της

Εκκλησίας της Κύπρου, ανέλαβε το τιτάνιο έργο της καταγραφής όλων των εκκλησιαστικών κειμηλίων που βρίσκονται στις ελεύθερες περιοχές και όσων τυχόν διασώθηκαν από τις κατεχόμενες. Με την υπομονή και την επιμονή του, εργάστηκε συστηματικά για δεκαπέντε περίπου χρόνια περιερχομένος όλους τους ναούς των πόλεων και της υπαίθρου για να το ολοκληρώσει. Το τεράστιο και μοναδικό αυτό αρχείο, στη συνέχεια ψηφιοποιήθηκε και έτσι, η Εκκλησία της Κύπρου γνωρίζει το εύρος του κειμηλιακού της πλούτου.

Γι’ αυτό και με ομόφωνη απόφαση της, η Ιερά Σύνοδος της Εκκλησίας της Κύπρου στις 12 Ιουνίου 2013 σε σεμνή τελετή στο Μέγα Συνοδικό της Ιεράς Αρχιεπισκοπής του απένεμε το Χρυσό Παράσημο του Αποστόλου Βαρνάβα, την μεγαλύτερη τιμητική της διάκριση για το εκκλησιαστικό, εθνικό και επιστημονικό του έργο στην Εκκλησία και την πατρίδα.

Με την απαράμιλλη σεμνότητα και την ταπεινοφροσύνη που τον χαρακτήριζαν, ο ίδιος ανέφερε στην αντιφώνηση της παρασημοφόρησης του: «Εγώ δεν έκαμα πέραν όσων επέβαλλε το καθήκον και η ευγνωμοσύνη που τρέφω προς την Εκκλησία, η οποία με εμόρφωσε με τις υποτροφίες που μου παρεχώρησε. Εξακολουθώ να πιστεύω ότι οφείλω πολλά και προς την πατρίδα και την Εκκλησία. Συνεχώς μου υπενθυμίζει το χρέος μου αυτό η επιταγή του Κυρίου: «Όταν ποιήσητε πάντα τα διατεταγμένα υμίν, λέγετε, ότι δούλοι αχρείοι εσμέν, ότι ο οφείλομεν ποιήσαι πεποιήκαμεν» (Λουκ. Ιζ, 10)».

Ο Α. Παπαγεωργίου βραβεύτηκε επίσης από την Ακαδημία Αθηνών, την Βυζαντινολογική Εταιρεία Κύπρου (2019), της οποίας υπήρξε ιδρυτικό μέλος, την Εταιρεία Κυπριακών Σπουδών (2008) και το Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Κύπρου που διοργάνωσε το 2012 Διεθνές Συνέδριο προς τιμήν του.

Αναμφίβολα αποτελεί τον θεμελιωτή των βάσεων μελέτης της Βυζαντινής Τέχνης και της Βυζαντινής Ιστορίας της Κύπρου. Η σφραγίδα του έργου και της προσφοράς του θα παραμείνει ανεξίτηλη στην ιστορία του τόπου μας. Το φωτεινό του παράδειγμα ενέπνευσε και εμπνέει πληθώρα νέων επιστημόνων στις βυζαντινολογικές έρευνες και σπουδές.

Πλήρης ημερών εξεδήμησε από τα εγκόσμια στα υπερκόσμια για να απολαύσει τον δίκαιο μισθό των πολλών του κόπων από τον μισθαποδότη Χριστό.

Αιωνία του η μνήμη.